

Но дойде пролътъ. Христо се разболя. Въ първите дни на болестта си той можеше да пише. По-после, докторът му забрани всичките умствени работи и той се задоволи да съди от леглото си, че той е добър материјал.

— Дръжте се, — казваше той, — аз скоро ще стана.

През ония мъчителни седмици ходехме при него, но съхме му новоизлезните броеве и ни се струваше, че той наистина ще оздраве. Но въпреки това, силитъ ни се източаваша. Безъ сами да забелъзваме, кръжока ни започна да се разпръска и при последните броеве останахме само двама — азъ и Жендовъ.

През май, миналата година, на 25 брой „Маскарадъ“ спрѣ. И не можеше иначе — той бѣше загубилъ своята душа — Христо Смирненски.

Николай Теодоровъ

Мѣстото на Смирненски въ нашата литература

Хр. Смирненски се разви като поетъ търде бързо. И докато успѣмъ да се нарадваме на първата му сбирка „Да биде денъ!“ и да му опредѣлимъ място въ развитието на българската поезия — той умрѣ: умрѣ търде младъ, като отнесе съ себе си навѣро много ненаписани работи, като недочака своята зрелостъ.

Критиците около Комунистическата партия, видимо смазани отъ скръбъ по него, веднага го поставиха на първо място следъ Ботева. И докато другите не бѣха успѣли още да го видятъ и признаятъ — тѣ го дигнаха толкова високо, че между едните и другите се образува непрескочима пропастъ. Читателите, народа, както винаги — съсъмъ независимо отъ критиците, обикновено поезията на Смирненски, четеши я съ увлечение, учеше я наусть. Четои е сега единъ отъ най-популарните поети срѣдъ широките слоеве на народа, едвали има защо да се съмняваме. Все пакъ, струва ми се, че услугата направиха на Смирненски онзи „негови“ хора, които горчача го провъзгласиха за единствен следъ Ботева.

Пролетарската поезия, у насъ, доколкото може да става дума за такава преди Смирненски, имаше преди него такива представители, щото появяването на младия и вдъхновенъ пролетарски пѣвецъ не можеше да не зарадва ржководните кръжове. Следъ афишната публицистика въ стихове на стария, преданъ борецъ Поляновъ, сочните и възорожени пѣсни на Смирненски не оставяха място за съмнения — той бѣ истински поетъ.

Днесъ ние можемъ и трѣбва да погледнемъ по-спокойно на дѣлото на Смирненски, на неговата поезия.

Срѣдъ мѣртвилото, срѣдъ епигонските напъти на нашата поезия отъ четири-петъ години насамъ, появяването на възорождения, изпълненъ съ смѣлост и животъ Хр. Смирненски не можеше да не направи силно впечатление. Доколко това впечатление се оправдаваше отъ сѫщинската сила на поета? Доколко Смирненски е наистина поетъ?

Ако вземемъ за неговъ прѣкъ предшественикъ Хр. Ясеновъ, съ нѣколко то му революционни стихотворения, трѣбва да признаемъ, че въ развието на българската поезия Смирненски не е направилъ крачка напредъ. Като поетъ той дори не може да се мѣри съ Ясенова. Какво имаше у Смирненски повече, което го направи тъй скоро любимъ и популяренъ?

Отъ една страна сухотата на предишната пролетарска „поезия“, отъ друга — безсъдържателността, пустотата на „модерните поети“ изтъкната Смирненски въ срѣдата и напредъ. Неговиятъ патъ, неговата бойкостъ го отличаваха и поставяха високо надъ Д. И. Полянова; отъ друга страна — той владѣше до съвършенство изразните форми на другите: неговиятъ стихъ, неговите свежи образи завлядаха. Поетическата жилка у него бѣ несъмнена.

Тукъ е точно сѫщинската на рабата. Смирненски съединяваше въ себе си дветѣ качества: той бѣ ис-

тински поетъ и като поетъ се посвети на една велика идея — освобождаването на човѣка отъ съвременните върти. И това му отдаване на борбата не бѣ насилиствено, не бѣ исклучително — той се роди и живѣ съ пролетарски мирогледъ, нѣщо повече — съ пролетарско миросъщане: това вече оплоди за богата жетва родения поетъ. Той бѣ наистина апостолъ, и като апостолъ умрѣ.

И ако въ общото развитие на българската поезия той не заема първото място въ последните десетъ години, то въ развитието на българската култура, на прогреса на човѣщината въ България, Смирненски, като пръвъ талантливъ пролетарски поетъ, заема най-видното място.

Т. Боровъ

Скица отъ Д. Узуновъ

Христо Смирненски

(Биографични белѣжки)

Смирненски е роденъ на 17 септември 1893 год. въ гр. Кукушъ — Македония. Основното училище завършва въ Кукушъ, а следъ това заминава за София, дето следва въ първи и втори прогимназиални класове. През 1912/13 год. Балканската война го заварва въ Кукушъ. Следъ погрома и опожаряването на града отъ турцитъ Смирненски заедно съ родители и роднини стига пешъ въ София. Тукъ известно време следва въ средното техническо училище, а после постъпва въ военото, понеже е трѣбвало да служи войникъ (1917 год.). Следъ войната напушта училището и се записва студентъ по правото при Соф. университет.

Първите му печатни работи сѫ изъ хумористичните списания (1916 год.).

Огъ 1916 год. насамъ той работи въ

„Барабанъ“ основава „Смѣхъ и сълзи“

после „Маскарадъ“ сътрудничи на

„Сила“, „Червенъ смѣхъ“, „Младостъ“,

„Народна армия“, „Равенство“, „Лите-

ратурна притурка на Работнически

вестникъ“ и въ всички други комуни-

стически издания.

Презъ време на войната издаде

първата си сбирка, като номеръ отъ

„Хумористичната библиотека“ при кни-

гоиздателство „Гутенбергъ“. Презъ

1922 год. Смирненски издаде първата

си стихотворна сбирка „Да биде

день!“ (издание на кооперация „Ос-

вобождение“), която за по-малко отъ

година претърпе две издания, днесъ

напълно изчерпани. Сега се готови

пълно издание на всичките му съчи-

нения.

Христо Смирненски се числѣше

отъ края на 1919 год. въ комунисти-

ческата партия и умрѣ като комунистъ

отъ туберкулоза на 18 юни 1923 год.

Портрета на

Анатолъ Франсъ

отпечатанъ на хубавъ бѣлъ картонъ

се продава въ книжарница Т. Ф. Чи-

певъ, „Дондуковъ“. Цена 10 л.

Ас. Развѣтникъ

Следъ погребението на Хр. Смирненски

Зеленитъ клепки на лѣтната вечеръ
сѫ нежно замрежени съ капки и цвѣтъ..
Замаянъ отъ звъна на волни и речи
азъ бавно се връщамъ въвъ черния градъ.

Край менъ отминаватъ другаритѣ вкупомъ
съ сини рубашки и мрачни лица —
и сещамъ какъ моята скръбъ се пречупва
презъ хиляди прости и нежни сърца.

Ахъ, кой пакъ за подвигъ и бранъ ще ни стопли?
Ахъ, кой ще посипе стоцѣни лжчи?...
Въ душата ми сбира се сълзи и волни,
въ душата ми твоята пѣсъ звучи ...

Христо Смирненски

Къмъ животворящия изворъ

Изкуството, като най-висша проява на творческия човѣшки гений, не би могло да остане по-далечъ отъ величавите устреми на човѣчеството — проявени еднакво въ областта на духовната и материална култура и целящи въ своята съвокупност преустройството на живота. Напротивъ следвайки неговия победоносенъ ходъ на разрушение и градежъ, изкуството се явява не само неговъ вѣренъ изразителъ, но и най-пригодно средство за културно пробуждане на масите. — И наистина, изкуството на последните нѣколко години е най-ярка илюстрация за това: — Едно изкуство носещо белезитъ на два свѣта — единъ, който залѣзва и други, който изгрѣва средъ ярките сияния на бѫдещето! Два свѣта — агонизиращия свѣтъ на стария човѣкъ и раждащия се новъ свѣтъ на свободния човѣкъ, скъсалъ съ рутината на „славното минало“... — Личността, която бѣ потопила своя разумъ въ мѫтното море на хипотезитѣ и парадокситѣ — бѣгайки отъ огъна на живота, изпълнена съ таенъ смутъ, останала разочарована отъ културата и цивилизацията на стария свѣтъ започна да надава тревожни викове... Въ това начало на агония развиваща се капитализъмъ й начесе последния ударъ, като я тласна въ бездната на нищетата. Тамъ последните човѣци отъ стария свѣтъ, вързани за миналото, трѣбва да изживеятъ своя трагизъмъ — да спасявятъ миналото (!) — съ всичко, най-вече съ своето изкуство — тѣ чувствуваха само своето подхълзане въ пропастта — обаче размѣреното имъ съзнание бѣше далечъ да обхване остритѣ обществени и икономически противоречия, наслоени отъ вѣковетъ. Само надигащата се социална вълна отъ извора на новия свѣтъ можа да ги уплаши! Настрѣхнали отъ ужаса на своя край, затворени въ своята кули — бѣгълци отъ живота, тѣ съ тѣмна тревога въ душата си, търсейки „вѣчната красота“ вънъ отъ кипналите вълни на живота, ослѣпѣли за съѣтлината, тѣ убиваха своето изкуство — своя животъ... Но безспорния токъ на битието не престава никога да тече — его че изъ руините на стария свѣтъ, който се погребва самъ въ своята противоречия възраства новия свѣтъ, опрѣсканъ отъ живата струя на справедливостта и напоенъ отъ топлината на едно живо социално чувство. То разсвѣтва въ глѣбините на живота, дето смели борци призоваватъ всички паднали и захвърлени въ низините на живота, къмъ новъ животъ. — Така настѫпватъ днитѣ на едно ново изкуство, което съ право би могло да се нарече човѣшко, защото въ всичките му проявления свѣти човѣчеството — отърсена отъ всѣкакъвъ фалшъ и окраски. Настѫпватъ днитѣ на едно творчество, което има вече за свой основенъ стимулъ моментната реалностъ, жизнената правда. Живота на колективата трѣбва да се прелива въ хиляди форми, къмъ него трѣбва всѣкокъй творецъ да прислони душата си, да слѣе своя трепетъ съ голѣмото пулсираще сърце на многоликите тѣлпи. Тамъ, срѣдъ голѣмия огънъ на живота трѣбва всѣко творчество да на-

мери своя животворящ изворъ свое-то първично зачевание... И докато въ другите страни този изворъ бѣ откритъ много по-рано благодарение на настналото съзнание у масите, у насъ едва въ последните години се явиха по-смѣли опити отъ тоя родъ. Измежду малцината, които имаме, на вѣро палмата на първенство се пада на Христо Смирненски единъ отъ най-талантливите и непосредствени поети на нашата страна. Ние не говоримъ така, защото той е вече отминалъ въ свѣта на покойниците, следъ като разкажа душата си заради своите бездомни братя. Ние само можемъ съ болка на душата си да посочимъ красавите цвѣти, които нѣма да овѣхнатъ, защото сѫ откъснати отъ живата рана на сърцето му. Той не бѣше отъ онай „плеада поети“ въ чиито сърца не горѣше живецътъ на твореца, въ чиито творби не свѣтеше мѣжката на поета. Той бѣше далечъ отъ своите събрата, които създадоха една поезия, колкото книжна, толкова студена и бездушна. Остъръ студъ бѣше стисналъ въ своите ледени пипала тѣхните плахи сърца, неопълени отъ пламъка на живота. Огроменъ полипъ бѣше изсмукалъ кръвта изъ сърцата имъ и тѣ трѣбваше да творятъ, да пишатъ, но не и съ своята кръвъ, затова и тѣхните творби оставаха по пътя имъ, като застинали мъртваци. Хр. Смирненски бѣ единъ поетъ на страданието и куннежа по свобода и справедливост на безименни тѣлпи, които хвърлены въ огнената пещъ на живота, творятъ неговите блага. Неговите пѣсни сѫ източени направо отъ вълните на живота — отъ сблъсването съ онай жива реалностъ, която кондензира въ себе си есенцията на битието. Неговия творчески пътъ се набелѣзваше отъ собствената му болка — защото първи се вслуша въ жадния викъ на стенещите тѣлпи въ които пѣе мѣжката на човѣка. Навлязълъ въ самото сърце на голѣмия градъ, слѣпъ своя животъ съ тоя на хиляди души отвръгнати и поразени отъ живота... Съ прозрението на дѣлъбокъ поетъ той долавя ужасната истини, която се крие въ живота на жадните тѣлпи. Стихотворението „Ний“ е трогателна изповѣдь за това. Въ него най-ярко прозира отчуждеността на тѣлпите отъ благата и красотата на живота:

Ний всички сме деца на майката земя „Но чужда е за настъ кърмящата и гръдъ“ или

„Ний блѣдни смѣртници — родени за животъ“. И наистина, какво е животъ за тѣлпите? — Единъ далечъ миражъ, къмъ който прѣтъгатъ безпомощно ржце, захвърлено въ черните пожари на своето страдание... И не това ли тѣмно страдание на безликите тѣлпи носятъ поета въ себе си, то се вплита, като стоманена жица въ неговата поезия, която свѣти въ своята болка и зъвни въ устрема си да разкажа веригите на мрака и нищетата... Само тѣй може да крепне великата вѣра на поета въ тържеството на удушената правда, за която той е, може би, първата саможертва пренесена съ едно трогателно примирение: „И мълчаливъ и блѣдъ средъ